

Mint látható, a kultúrmérnökség a mezőgazdaság és a falu kultúrájának emelését szolgálja és az idők folyamán erős gyökeret bocsátott az ország gazdasági életébe. Az intézmény gazdasági és pénzügyi eredményeit jelzi az a hatvan év alatt végzett több, mint 1.9 millió kat. holdnyi különböző talajjavítás és 4800 kilométernyi kisebb-nagyobb vízfolyás rendezése, amelyeket az érdekelt birtokosok — nem egyszer állami támogatással — kereken 86 millió pengő költséggel létesítettek. A magyar mezőgazdaság életében mindenesetre hatalmas haladást jelentett az a közel kétmillió holdnyi terület, amelynek termelését a víz körfolyamának szabályozása megjavította és hozamát egyenletesebbé tette. De még ennél is nagyobb fejlődést jelent az a jövő évtizedekre terjedő újabb munka, amely a mezőgazdasági vízhasznosítást terjeszti majd el. Nyomán az Alföld mai mezőgazdasági rendszere teljesen átalakul, alkalmazkodva az új idők szükségleteihez.

TRÜMMER ÁRPÁD

A NYUGATI HATALMAK VERESÉGE.

MIKOR FOLYÓ ÉVI MÁJUS 10-ÉN a német seregek Hollandia, Belgium és Luxemburg területére behatoltak, a legkevesebben gondoltak arra, hogy ebből még ugyanazon hónapban kifejlődik a nyugati háborút a németek javára egyetlen nagy csapással eldöntő csata. Már csak azért sem lehetett erre gondolni, mert — bár a német hadművelet a Maginot-vonal megkerülését és a Franciaországba való út megnyitását célozta — ez a törekvés a német hadak számára az erőviszonyok rosszabbodásával járt és emellett még igen nehéz hadászati helyzetet is idézett elő.

A német hadművelet egyszerre két, jelentékeny katonai erő kifejtésére képes államot állított Németország ellen csatasorba. Igaz ugyan, hogy mind a két szóbanforgó állam: Hollandia és Belgium a kis államok közé tartozik, de ellenálló erejüket növeli a nyersanyagokban bővelkedő gyarmataik által nyújtott gazdagságuk. A gyarmatok lakosságának beszámításával Belgium 20 millió, Hollandia meg éppen közel 80 millió lakost számlál, így tehát a német vállalkozás lakosságban majdnem újabb 100 millió fővel, haderőre átszámítva, több mint 1 millió harcossal szaporította Németország ellenségeinek számát. Már pedig a számbeli fölény földi haderőben nem volt a németek oldalán és ezért ezt az erőtöbbletet nem is vehették közönyösen. Bár még nincsenek pontos adataink a szemben állott erők nagyságára, megközelítő adatok alapján bizonyos erőmérleget felállíthatunk, íme:

Churchill angol kormányelnök egyik beszámolójából tudjuk, hogy a szóbanforgó hadművelet idejében a franciaországi arcvonalban 13 angol hadosztály állt. Egyéb hírekből sejthetjük, hogy az angol légi flotta ereje 4000—5000 gépre rúghatott.

A francia hadszervezetből következtethetjük, hogy a francia hadsereg anyaországbeli része 80 (és pedig egyenként 20 tábori, tartalék, I. és II. osztályú népfőlkelő) gyalog-, 5 lovas hadosztályt, 3 harci kocsidandárt és 6 gyarmati hadosztályt tett ki és hogy ezt a haderőt mozgósításkor még számos gyarmati hadosztály megerősítette. Észak-Afrikában állomásozott ugyanis még 8 gyaloghadosztály és 4 lovasdandár, a többi gyarmaton (Nyugat-Afrikában, Indokínában és Szíriában) — eltekintve a kisebb kötelékektől — további 5 gyaloghadosztály és 1 lovasdandár. Ha már most feltételezzük,

hogy a gyarmatokon állomásozó (színes) hadosztályok egyik fele átjött az anyaországba, másik fele, valamint az újonnan felállított gyarmati tartalék-hadosztályok ott védelemre visszamaradtak, részben pedig a keleti (szíriai) hadsereg felállítására használtattak fel, aztán hogy io fehér hadosztályt az olaszok magatartása az alpesi arcvonalra és Korzikába rögzített, a franciaországi (északi) hadszíntéren folyó év május elején francia részről legalább is 80 gyalog (ebből 7 motorizált) és 5 lovas (ebből 1 motorizált) hadosztály és 3 harci kocsis dandár lehetett. A francia légiflotta ekkor 7000—8000 gépet számlálhatott.

Belgium haderejét tartalékalakulásokkal együtt 14 gyalog- és 2 lovas hadosztályra, s 700 repülőgépre, Hollandia hasonló haderejét 8 gyalog-hadosztályra, i lovasdandárra és 300 repülőgépre tehetjük.

A német hadművelet útját tehát ha nem is egyszerre, de fokozatosan elállhatta a két szövetséges és a két semleges részéről összesen 115—120 gyalog- és 7 lovas hadosztály.¹

A német haderő nagyságának megítélésére az az adat szolgálhat, hogy 1939 elején 51 hadosztályt (ebben 5 páncélost) számlált. Meglehetősen bizonyosra vehető, hogy ez a szám mozgósításkor tartalék hadosztályok felállításával megkétszereződött és hogy még számos népfölkelő hadosztály alakult. Minthogy pedig Csehország, Lengyelország, Dánia és Norvégia megszállva tartása jelentékeny erőket igényelt, nem valószínű, hogy Németország 100 hadosztálynál nagyobb erővel kezdte volna meg a májusi hadjáratot. A német légiflotta azonban a szövetségesekkel szemben fölényben volt. Feltehető, hogy gépeinek száma közel járt a 20.000 darabhoz.

A fentiekben vázolt erőviszonyok ellenére sem térhetett ki Németország a hadművelet végrehajtása elől, egyszerűen azért nem, mert nem volt más út vagy lehetőség a hadseregben felhalmozott erő értékesítésére. Ez olyan fontos körülmény volt, hogy mellette el kellett törpülniök a holland és belga semlegesség megsértése ellen felhozható aggályoknak, amelyek különben is csak háborúvesztés esetén emelkedtek volna jelentőségre.

Ami a nehéz hadászati helyzetet illeti, ez a keletről nyugat felé irányult német hadművelet ama gyengeségi mozzanatából fakadt, hogy a német arcvonalat a nyugati hatalmak hadai dél felől, nagyban és egészben a Maas és a Mosel között lévő területben ellentámadásra indulva, oldalba kaphatták. Ennek ellensúlyozására a német hadvezetőség igen erősre tartotta a Hollandia—Belgium—Luxemburg ellen felvonult arcvonala déli szárnyát. Ide helyezte páncélos hadosztályai zömét. A német hadvezetőség bizonyára tudta, hogy igen erős francia-angol kötelékek helyezkedtek el a francia-belga határ mentén, már csak azért is, mert nem fértek el a Maginot-vonalban. Reynaud volt francia miniszterelnök egyik beszédjéből pedig tudjuk hogy a francia-angol hadak fővezére, Gamelin tábornok már régen számolt a Maginot-vonal megkerülésére irányuló német kísérlettel és már múlt év végén kidolgozta az ellentámadás tervét. Különben is a múlt év őszétől folyó év tavaszáig épült meg a Maginot-vonal meghosszabbításában, az északi francia határ mentén az úgynevezett „Daladier-vonal“, ami egész világosan bizonyítja, hogy a franciák számoltak a német megkerüléssel.

¹ A „Magyar Katonai Szemle“ július havi számában megjelent tanulmány a szövetségesek erejét — leszámítva a svájci határon és a Maginot-vonalban visszahagyott erőket — 100 hadosztályra (ebben 5 páncélos, 5 motorizált és 2 lovas), a német erőt — szintén a svájci határon és a Westwallban levők nélkül — 95 hadosztályra (ebben 12 páncélos, 5 motorizált) teszi. Egy német szakcikk 100 hadosztályra becsüli az anyaországban jelen volt francia haderőt. Ebből 9 hadosztály az alpesi fronton, az olaszokkal szemben, a többi a németekkel szemben állt volna.

Ezt természetesen nem a Daladier-vonalban akarták feltartóztatni, de azért mindenesetre megépítették az említett vonalat, mint a legrosszabb eset bekövetkezésekor alkalmazásba kerülő védőállást. Ilyen előzmények után Gamelin tábornoknak tulajdonképpen örülnie kellett, mikor hírt kapott a német megkerülő hadmozdulat megindulásáról. Ez egyáltalában nem lepette meg, sőt azt kellett magában mondania: végre valahára kijött a német a Westwallból! Most már megadódik az alkalom nyílt mezőn való csata megvívására s nem kell többé erődítések mögött vesztegelni vagy tartalékban tespedni! Ilyen vagy hasonló gondolatok foglalkoztathattak akkor minden francia és angol tábornokot. Az önbizalmat csak emelhetette az a hamis alapokon nyugvó propagandával terjesztett hír, hogy a német hadmozdulat előidézője a fenyegető nélkülözés volt. De ettől eltekintve, a német előtörés által teremtett hadihelyzet határozott előnyöket látszott nyújtani a francia-angol beavatkozás számára. A katonai szakkörök szemében kirajzolódott a kedvező hadászati helyzet és az egész hadművelet lefolyása: a holland és belga hadsereg tervszerű ellenállása a megerősített holland, illetve belga határ mentén és párnapos védelem után ugyancsak tervszerű hátrálása nyugati irányban, hogy lehetően messze maga után vonja a német hadakat és így megteremtve a kedvező előfeltételét az angol-francia seregek északi irányú oldallökésének. A legelőnyösebbnek az látszott volna, hogy a belga-holland erők veretlenül hátráljanak a Maas mögé és mikor a német hadak a Maasig haladtak előre, következzenek be a francia-angol erők oldallökése a Maas és a Mosel között. Minthogy pedig Gamelin tábornok kezdettől fogva számolt a német megkerülő hadművelettel, egészen a legkisebb részletekig kidolgozhatta a maga oldaltámadásának tervét, hasonlóan például ahhoz, ahogyan 1905-ben Togo japán tengernagy előre begyakorolta hajóhadával a csuzimai csatát, mert nem lehet kétség afelől, hogy az Európából Ázsiába, illetve az ottani orosz vizekre vonuló orosz hajóhadnak a csuzimai tengeri szoroson kell áthaladnia. Mondhatjuk tehát, hogy ritkán volt hadvezér kedvezőbb helyzetben, mint Gamelin tábornok 1940 május 10-én!

A német megkerülő hadművelet ellenrendszabálya gyanánt azonban az a különös, okaiban még felderítetlen dolog történt, hogy Gamelin tábornok az angol expedíciós hadsereg zömét: harci csapatokban 10 hadosztályt létszámban angol adatok szerint 400.000 főt (beleértve az angol hadtáborberendezések személyzetét), aztán az 1. és 7. francia hadsereg: harci csapatokban talán 20 hadosztályt és ezek között a motorizáltakat, létszámban együttesen bizonyára a 400.000 fön felül, nem a Mosel és a Maas között irányította oldaltámadásra, hanem a Maas és a tenger között zsúfolta össze, illetve rendelte előre a belgák és hollandok közvetlen megsegítésére, egyben pedig a 9. francia hadseregére bízta az előbb felsorolt hadseregek kényes jobboldalának Namur—Sedan—Montmédy vonalában való fedezését. Azért jelöltem meg kényesnek a jobboldalt, mert az oda intézett német lökés a Maas és a tenger között lévő szűk téren bevetett szövetséges hadakat a tengernek is szoríthatta. Ez be is következett. Mialatt ugyanis az előrerendelt angol és francia seregek hasztalanul iparkodtak arctámadásban a Belgiumba hatolt német erőket visszavetni (közben a holland hadsereg beszüntette a harcot), a német déli szárnyra helyezett páncélos hadosztályok reáütköztek a széles vonalban felállított és a védelemre nyilvánvalóan még kellően be nem rendezkedett 9. francia hadseregére, azt Sedan környékén széles arcvonalban áttörték, egyik részét délnek, másik részét — valószínűleg 5 hadosztályt — nyugatnak dobtak vissza, majd nyugat felé folytatott gyors üldözés közben Amiens-en át eljutottak a tengerpartra. Ezzel elvágták a Belgiumba nyomult s immár 35 hadosztály erejűre növekedett francia-

angol seregek összeköttetését a francia föld felé, vagyis reálltak azok visszavonulási útjára.

Ekkor következett be — részleteiben és okaiban még tisztázatlan módon — a belga hadsereg fegyverletétele. A most már baloldalában is fedetlenné vált angol-francia harccsoport, miután hasztalanul kísérelte meg déli irányban az áttörést, kénytelen volt a tengerpart felé visszamenni, hogy Angliába való áthajózás útján meneküljön el. Már úgy látszott, hogy az egész hadcsoport kénytelen lesz a fegyvert lerakni, különösen mikor a jobboldalába jutott német páncélos csapatok elfoglalták Boulogne-t és Calais-t, a behajózásra legalkalmasabb két kikötőt. Ezt a sorsot az angol expedíciós hadsereg zöme mégis elkerülte. Visszament Dunkerque-be, ahol sikerült neki — francia hadak fedezete alatt és szakadatlan német légi támadások között — behajózni és Angliába hazatérni. Hadianyagát azonban nem menthette meg. A bekerített francia hadseregek pedig egyáltalában nem menekülhettek el. Az Angliába visszajutott angol haderő létszámát Churchill 350.000 főben adta meg. 50.000 fő Flandriában elesett, megsebesült vagy fogságba került. Churchill egy későbbi beszámolójában még kiegészítette adatait azzal, hogy 120.000 franciának is sikerült áthajózni. Ami a francia veszteséget illeti, a német hadijelentés közel 400.000 fogolyról (túlnyomórésztben francia, kisebb részben angol) számolt be. Hogy mennyi a halott, arról nincs adatunk. De talán nem tévedünk nagyot, ha a halottak számát angol-francia oldalon 100.000 főre tesszük. A németek a maguk végleges veszteségét ugyan csak 18.715 főben (halott és eltűnt) adták meg, de feltehető, hogy a bekerített, tehát három oldalról ágyúzott és szakadatlan légi támadásoktól sújtott szövetséges hadak ennek a számnak többszörösét kitevő halottat vesztek. Bármennyire is bizonytalanok és hozzávetőlegesek ezek a számok, kétségtelen, hogy Flandriában zajlott le a világtörténelem legnagyobb eredményű megsemmisítő csatája. Az eredmény így foglalható össze: az angol expedíciós hadsereg hadianyag nélkül elszorult a hadszíntérről, az i. és 7. francia hadsereg egészen, a 9. francia hadsereg részben megsemmisült.

Ami Flandriában történt, az nem illethető egyszerűen „a szövetségesek csatavesztése” megjelöléssel. Ezt csak azzal lehet kifejezni, hogy Flandriában a szövetségeseket helyrehozhatatlan, mert a szárazföldi háború sorsát eldöntő katasztrófa érte. A szövetségesek arcvonala — a belga és holland haderő beszámítása nélkül — pár nap alatt legalább is 900.000 fővel gyengült. Nem az arcvonal ezredéinek sorai ritkultak meg (ami még elviselhető lett volna), hanem egész hadseregek minden hadianyagukkal együtt tűntek el az arcvonalból, amelyben így kitölthetetlen rés keletkezett. A szembenállóit felek hadianyaga és harcmodora alapján ugyan nyugodtan állíthatjuk azt, hogy Gamelin tábornok valószínűleg akkor sem ér el sikert, ha haderőit a Mosel és a Maas között rendeli ellentámadásra, de bizonyos, hogy ebben az esetben mégsem következik be katasztrófa. Az ellentámadásra indult hadcsoport legrosszabb esetben visszament volna az Aisne—Somme mentére, ha már nem tud előbb megkapaszkodni a Daladier-vonalban, veszít talán 100.000 embert, elkönyvel egy veszített csatát, de még mindig elég ereje marad ahhoz, hogy az Aisne—Somme vonalán huzamosabb időn át ellenállást fejtsen ki, vagy alkalmat adjon a kormánynak fegyverszünetnek tűrhető feltételek mellett való megkötésére. Így azonban az új fővezér, Weygand tábornok már csak gyéren megszállt, tartalékokban szűkölködő arcvonal tudott a Somme—Aisne vonalán a győzelmes német hadakkal szembeállítani. Jelen fejtegetéseink elején feltüntetett, illetve feltételezett erőviszony (115—120 szövetséges hadosztály 100 német hadosztály ellen) annyira eltolódott, hogy a 100 német hadosztály támadásának kivédésére már csak 58—63

szövetséges hadosztály lehetett kéznél. Kiesett a szövetséges arcvonalból 8 holland, 14 belga, 25 francia, 10 angol, Összesen 57 hadosztály. Mi sem bizonyítja jobban az arcvonal mértéktelen gyengülését, mint az, hogy Weygand tábornok képtelen volt a balszánya előtt bekerített s akkor még kétségbeesetten védekező angol-francia hadszoport kiszabadítása céljából nagyarányú ellentámadást intézni. Kénytelen volt tüntetésre szorítkozni, ami átmenetileg birtokába juttatta Amiens külvárosát, de aztán a német ellentámadás áthatolt Amiensnél a Somme déli partjára s ott magának hídfőt szerzett.

A németek óriási flandriai győzelmük után semmit sem pihentek, hanem elvégezték a hadműveletek folytatásához szükséges átcsoportosítást. Ez gyorsan megtörtént. Már június 5-én támadásra indultak Weygand állásai ellen. Az események most már szédületes iramban követték egymást. Előrelátható volt, hogy Weygand a Somme—Aisne vonalát nem tudja sokáig tartani, mikor képtelen a német páncélos hadosztályokkal egyenértékű hadianyagú csapatokat szembeállítani. Az is valószínű volt, hogy a flandriai katasztrófa hatása alatt annyira meggyengült szövetséges arcvonal egy második csatavesztést már nem bír el. A hadműveletek menete ezt be is bizonyította. 12 nap alatt nemcsak a Somme—Aisne veszett el, hanem a Szajna—Marne vonal is, mire a franciák Párizst is feladták. A német hadak a haditörténelemben eddig ismeretlen gyorsaságú üldözéssel elérték, sőt átlépték Orléans-nál a Loire-folyót, ami azt tanúsította, hogy a franciák már egészen elvesztették ellenálló erejüket. Ugyanekkor a német üldözés elérte a Jura-hegységnél Svájc határát s ezzel elzárta a Maginot-vonalból túlkésőn meghátrált francia hadsereg visszavonulási útját. Közben Olaszország is beavatkozott, de ez már alig változtatott az amúgyis reménytelenné vált hadihelyzeten. A francia arcvonal ekkor már teljesen összeomlott. Franciaország vezetői nem tehettek mást, mint hogy a 17-ére hajló éjjel elhatározták a harc beszüntetését. Ellenkező esetben a még sorban és rendben álló francia földi haderő vagy fegyverletételre vagy spanyol földre való átvonulásra kényszerül, ahol a lefegyverzés várt volna reá. Franciaország mégis elfogadható fegyverszüneti feltételeket kapott. Állítható, hogy Németország elment az engedékenység szélső határáig. Ha tovább megy, veszélyeztetni hátának biztonságát az Anglia ellen folytatott háború alatt.

Anglia ugyanis még ellenáll. Hogy milyen alakot fog a német-olasz-angol háború ölteni, azt csak találgatni lehetne. Lehet, hogy mire ezek a sorok megjelennek, már megtörtént a támadás Anglia ellen. Ha ez nem következik be, tekintetbe jöhetne Anglia kiéheztetése, amihez az eszközök most már a német-olasz szövetség rendelkezésére állanak olyan mértékben, hogy a kísérlet sikerre nyújt reményt. Valószínűbb azonban a nagyarányú német-olasz támadás a tengeren és levegőben átszállított csapatokkal. Feltehető az is, hogy Anglia a végsőkig fog küzdeni, mert igen nagy a tét: a világbirodalom bukása vagy megmaradása. Bizonyos az is, hogy Németország ma már semmi vonatkozásban sem éhezteszhető ki. Az is kétségtelen, hogy ezt a háborút a német-olasz szövetség a szárazföldön már visszavonhatatlanul megnyerte. Csak a győzelem végleges méretei bizonytalanok, amennyiben attól függnek, hogy Anglia milyen feltételek mellett és milyen körülmények között fogja a harcot beszüntetni. Anglia persze reménykedik. Elszántságát misem bizonyítja jobban, mint a volt francia szövetséges hajóhadának lefegyverzésére tett kíméletlen eljárása. Tisztán katonai nézőszögből megítélve, meg lehet érteni az angol eljárást, amelynek eredménye Orannál 3 francia csatahajó elstüllyeszténé vagy harc képtelenné tétele, Dakarnál egy francia csatahajó erős megrongálása. De az is kétségtelen, hogy ez az eljárás Angliát az egész világon nép-

szerültlenné tette, egyben pedig áthidalhatatlan szakadékot vágott a francia és az angol nemzet közé.

Még csak arra akarok utalni, hogy a nyugati hadszíntér eseményei után értjük meg teljesen a lengyel hadsereg oly váratlan gyors összeomlását és méltányoljuk a korszerű hadianyaggal oly hiányosan ellátott lengyel csapat vitézségét. A lengyel katona egy cseppet sem harcolt rosszabbul, mint a sokkal jobb hadianyaggal támogatott nyugati szövetségese.

Lássuk végül röviden összefoglalva, hogy a német hadak minek köszönhették káprázatos hadi sikereiket. Németország katonai vezetői hiánytalanul értékesítették a világháború tapasztalatait. Akkori harctéri vereségeinek okai jórésben a francia és angol harcikocsikban rejlettek. A német csapatok nagyon jól tudták, hogy ellenfeleiknek miként kellett volna ezt a harci eszközök felhasználniuk gyorsabb, tökéletesebb győzelmek kihívása céljából. A tanulságok és észleletek alapján a német hadvezetőség megteremtette a páncélos hadtesteket. Ezek a jelen háborúban minden ellenállást legázoltak. Páncélos csapatok érték el az őszi háború nyolcadik napján Varsót. Most tavasszal páncélos csapatok törték át a francia arcvonalat, ők kerítették be Flandriában az angol-francia hadcsoportot és ők törték át Weygand tábornoknak a Somme—Aisne vonalán választott állását. Ugyancsak páncélosok hatoltak be elsőnek Párizsba, majd Orléans-ba és ők vágták el a Maginot vonalból hátráló francia hadsereg menekülési útját. A németek hasonlóan felismerték a légi haderő döntő fontosságát. A világháború alatt nehéz soruk volt a német csapatoknak az állandó francia-angol légi fölényvel szemben. Ebből okultak. Ezért szervezte meg Göring tábornagy pár év alatt a világ legerősebb, legjobb légi flottáját. A németek egyenesen úttörők voltak a zuhanó bombázás nagyeredményű alkalmazásában. Ezekkel a fegyverekkel döntötte meg a német hadvezetés azt a már szinte dogmává emelkedett felfogást, hogy a korszerű fegyverekkel vívott harc elkerülhetetlenül állásharcba torkol. Nemcsak megdöntötte, hanem óriási tömegekkel olyan lendületesen mozgó háborút mutatott be, ami a hadtörténelem legszebb hadműveletei mögött semmiben sem marad el. Ez annál inkább megérdemli a figyelmet, mert sem a harcikocsi, sem a repülőgép, miként a bűvárnaszád sem német találmány, hanem a nyugatról került keletre. Hadicélokra való kihasználásuk tökéletességre való emelése azonban a német rendszeresség műve.

Németország a legvégső következtetésig betartotta a tételt, hogy erélyes külpolitikát csak erős hadseregre támaszkodva lehet folytatni. Ma már látjuk, hogy a mai német birodalom vezetői csak akkor tettek erélyes külpolitikai nyilatkozatokat, mikor biztosan tudták, hogy szavaknak a hadsereg — ha kell — képes a kellő nyomatékot megadni. Németország abban a tudatban, hogy győznie kell, nem törődött szomszédainak semlegességével, mikor ezeknek a szomszédoknak semlegessége az angol-francia szövetség hadászati helyzetét erősítette, mint például Hollandia és Belgium, amelyek Anglia számára az előretolt bástyát és Franciaország számára — az északi oldal fedezését jelentették és mikor ez a két szomszéd nem is titkolta, hogy érzelmei az angol-francia szövetség oldalán vannak.

Maga a német katona nem szorul dicséretre, sem a német hadvezetés. Minden ami a fegyveres tömeget lendületes hadsereggé varázsolja, a németeknél a csúcsponton volt. Ez kölcsönözte a német fegyvereknek azt a fölényt, amely a hadtörténelemben csak Napoleon hadjárataival összehasonlítható eredményű rövid háborúban megnyilvánult. Ma aligha van olyan nehéz hadi feladat, amit a német fegyver ne tudna megoldani.